

ДАНИ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ РЕСУРС У ПЛАТФОРМНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Вінницький національний технічний університет

***Анотація:** Досліджено механізми функціонування даних як стратегічного ресурсу платформної економіки крізь призму теорії нематеріальних активів та концепції мережових ефектів. Обґрунтовано формування кумулятивного циклу створення вартості, у якому алгоритмічна обробка інформації стимулює зростання користувачької бази та зміцнює ринкові позиції платформ. Виявлено ризики монополізації цифрового середовища через виникнення «ефекту замикання» та вибудову екосистемних бар'єрів доступу до даних. Запропоновано перехід до моделей інтероперабельності та відкритих даних як інструментів забезпечення конкуренції та підтримки інноваційної динаміки.*

Ключові слова: платформна економіка; стратегічний ресурс; великі дані; мережові ефекти; нематеріальні активи; цифрова трансформація; алгоритмічне управління.

DATA AS A STRATEGIC RESOURCE IN THE PLATFORM ECONOMY

***Abstract:** The mechanisms of data functioning as a strategic resource of the platform economy are studied through the prism of intangible asset theory and the concept of network effects. The formation of a cumulative value creation cycle is substantiated, in which algorithmic information processing stimulates user base growth and strengthens the market position of platforms. The risks of monopolisation of the digital environment due to the emergence of the 'lock-in effect' and the creation of ecosystem barriers to data access are identified. A transition to interoperability and open data models is proposed as tools for ensuring competition and supporting innovative dynamics.*

Keywords: platform economy; strategic resource; big data; network effects; intangible assets; digital transformation; algorithmic management.

У сучасних умовах цифрової трансформації платформна економіка виступає провідною моделлю організації економічної діяльності, яка ґрунтується на взаємодії багатосторонніх ринків, цифрових технологій та потоків даних. Цифрові платформи стали ключовими акторами економічних процесів, що акумулюють великі обсяги інформації та забезпечують ефективну інтеграцію різних груп користувачів через механізми мережових ефектів і алгоритмічних рішень. Разом із цим дані дедалі частіше розглядаються як стратегічний ресурс, здатний генерувати економічну вартість, сприяти інноваційному зростанню та формувати нові конкурентні переваги в цифровому середовищі [1]. Останні дослідницькі праці [2] підкреслюють, що дані в цифровій економіці не лише виконують інформаційну функцію, а й стають каталізатором створення вартості, оптимізації бізнес-моделей і розвитку платформних екосистем. В умовах глобальної інтеграції цифрових ринків це обумовлює необхідність глибшого аналізу ролі даних як стратегічного ресурсу, механізмів їхнього використання в діяльності платформних компаній та супутніх регуляторних викликів.

На відміну від класичних факторів виробництва, дані характеризуються невичерпністю, масштабованістю та здатністю до кумулятивного зростання вартості. Їх економічна специфіка полягає у можливості багаторазового використання без втрати споживчих властивостей, а також у здатності генерувати додаткову цінність через аналітичну обробку та застосування алгоритмів штучного інтелекту. У платформній моделі бізнесу дані перетворюються на стратегічний актив, що визначає ринкову позицію компанії.

В умовах платформної економіки дані набувають статусу стратегічного ресурсу, що визначає механізми створення та привласнення економічної вартості. Теоретичне осмислення цієї трансформації доцільно здійснювати крізь призму концепції мережових ефектів і теорії нематеріальних активів.

Відповідно до теорії мережових ефектів, цінність платформи для кожного окремого користувача зростає зі збільшенням загальної кількості учасників мережі. У цифровому середовищі цей ефект посилюється завдяки накопиченню даних: кожна нова взаємодія генерує додаткову інформацію, яка підвищує точність алгоритмів, покращує персоналізацію послуг і стимулює подальше залучення користувачів. Таким чином формується кумулятивний механізм «дані → покращення сервісу →

зростання користувачів → нові дані», що створює самопідсилювальний цикл економічного зростання платформи. Графічну інтерпретацію цього механізму, що поєднує накопичення даних із виникненням мережових ефектів, представлено на рис. 1.

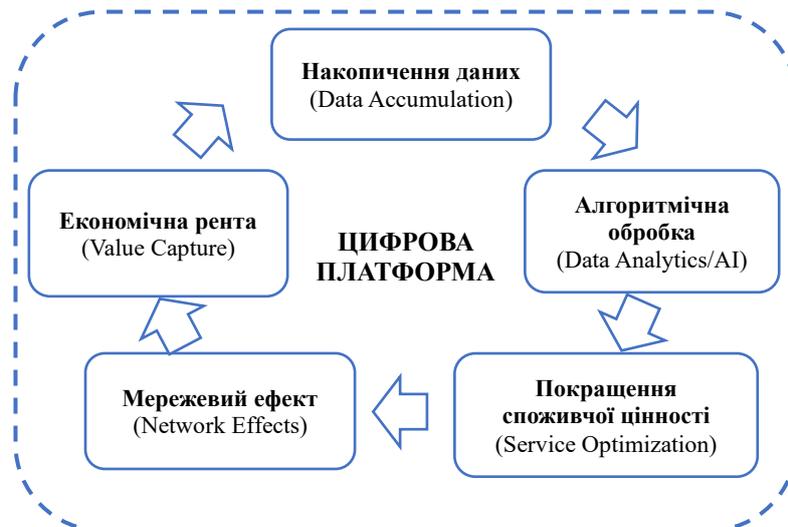

Рисунок 1 – Цикл створення економічної вартості даних у платформній економіці
Джерело: розроблено автором

Крізь призму теорії нематеріальних активів дані ідентифікуються як специфічна форма інтелектуального капіталу, що синтезує властивості інформаційного ресурсу та стратегічного активу. Суттєва відмінність даних від традиційних факторів виробництва полягає в їхній невичерпності (non-rivalry) та високому потенціалі до масштабування за умов майже нульових граничних витрат. Економічна значущість таких масивів корелює не з їхнім кількісним обсягом, а зі здатністю суб'єкта господарювання до глибокої аналітичної інтерпретації та безшовної інтеграції отриманих інсайтів у бізнес-процеси. Відтак, стійкі конкурентні переваги виникають як результат унікальної комбінації структурованих даних, пропріетарних алгоритмів та специфічних організаційних компетенцій.

Фундаментальною ознакою даних як нематеріального активу є їхній кумулятивний характер. Агрегація та синтез різномірних інформаційних масивів породжують синергетичний ефект, за якого цінність об'єднаної бази даних суттєво перевищує сумарну вартість її окремих сегментів. У межах платформних бізнес-моделей цей ефект трансформується у здатність компаній до радикальної оптимізації внутрішньої операційної діяльності паралельно з ініціюванням інноваційних циклів на основі предиктивного моделювання. У такий спосіб дані перетворюються з пасивного ресурсу на активний інструмент стратегічного контролю та домінування в межах цифрових екосистем.

Процеси надмірної акумуляції інформаційних ресурсів обмеженою групою глобальних технологічних конгломератів зумовлюють виникнення критичних системних деформацій у структурі сучасних ринків. Володіння ексклюзивними правами доступу до масивів великих даних (Big Data) дозволяє домінантним платформам проектувати багаторівневі «екосистемні бар'єри». Такі бар'єри не лише ускладнюють вхід нових суб'єктів, а й детермінують виникнення стійкого ефекту замикання (lock-in effect). В таких умовах ринкова мобільність користувачів і контрагентів суттєво обмежується через високу вартість переходу (switching costs), що включає втрату персоналізованих налаштувань, соціальних зв'язків та історії транзакцій.

Загроза монополізації доступу до стратегічно значущої інформації радикально трансформує науковий та регуляторний дискурс. Традиційна парадигма ексклюзивного володіння даними як об'єктом інтелектуальної власності поступово поступається місцем концепціям «відкритих даних» (open data) та інституціоналізації механізмів примусової інтероперабельності. Впровадження стандартів вільного обміну даними між конкурентними платформами розглядається як фундаментальна передумова для нейтралізації інформаційної асиметрії.

Така децентралізація доступу до ресурсів є критично важливою для підтримки високої інтенсивності інноваційних процесів. Забезпечення технічної та правової можливості міграції даних дозволяє запобігти стагнації конкурентного середовища, стимулює появу комплементарних сервісів та

сприяє відновленню динамічної рівноваги на цифрових ринках. Відтак, перехід від закритих корпоративних архітектур до відкритого обміну даними стає ключовим вектором сучасної антимонопольної політики в цифрову епоху.

Поєднання положень теорії мережевих ефектів із методологічним апаратом аналізу нематеріальних активів дає змогу стверджувати, що дані виступають фундаментальним, системоутворювальним чинником сучасної економіки. Вони визначають не лише поточну функціональну спроможність цифрових сервісів, а й стратегічну життєздатність економічних агентів у довгостроковій перспективі.

Перспективним вектором наукових розвідок залишається формалізація методологічних підходів до вартісної оцінки даних у складі корпоративного капіталу, а також розроблення інституційних механізмів, що забезпечать баланс між комерційними інтересами власників платформ та принципами справедливої ринкової конкуренції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Roitman J., Moon A., Lin L. Digital platform economies: Value from data? *Platforms & Society*. 2025. Vol. 2. URL: <https://doi.org/10.1177/29768624251358643>
2. Бобров Є. Цифрова економіка в Україні: стратегічні виклики, можливості зростання та трансформація. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2025. № 4 (80). С. 21–30. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-80-21-30>

Юрчук Наталія Петрівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та безпеки інформаційних систем, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: urnata@vntu.edu.ua

Yurchuk Nataliya P., PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and Security of Information Systems, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: urnata@vntu.edu.ua